ČESKÉ HLAVY

32.

RENATA TYRŠOVÁ

NAPSAL Dr. ČENĚK ZÍBRT.

POŘÁDÁ JAN EMLER.

NAKLADATEL F. TOPIČ, KNIHKUPEC V PRAZE.

Sluší, aby každý Čech znal ty, kdo život svůj i všechno svoje snažení zasvětili svému národu.

ČESKÉ HLAVY

Sbírka populárních životopisných monografií.

Pořádá Jan Emler.

1. T. G. Masaryk. Napsal Jan Herben. 2. vyd.
2. Dr. Miroslav Tyrš. Napsal Karel Domorázek. 2. v.
3. Jan Amos Komenský. Napsal prof. dr. J. Novák. 2 vydání.
4. Pavel Orszagh Hwiezdoslav Napsal Fr. Táborský
5. Karel Havlíček Borovský. Napsal dr. H. Traub. 2. vydání.
6. Dr. Ed. Beneš. Napsal Jan Reichmann.
7. Dr. K. Kramář. Napsal dr. R. Procházka. 2. vyd.
8. Josef Mánes. Napsal dr. K. Herain. Rozebr.
9. Jan Sv. Presl. Napsal J. S. Procházka.
10. Adolf Heyduk. Napsal Ferdinand Strejček.
11. Jindřich Fügner Napsal Jaroslav B. Zyka. Rozeb.
12. Mistr Jan Hus. Napsal Antonín Rambousek. 2. vyd.
13. J. S. Machar. Napsal dr. V. Martínek.
14. J. V. Sládek. Napsal dr. A. Novák.
15. Julius Zeyer. Napsal dr. V. Novák.
16. Ant. Frič. Napsal dr. J. S. Procházka.
17. Alois Jirásek. Napsal dr. H. Jelínek. 2. vyd.
18. Vojta Náprstek. Napsala Renata Tyršová.
19. Jan Neruda. Napsal dr. A. Novák.
20. Josef Holeček. Napsal E. Chalupný.
21. Jaroslav Vrchlický. Napsal Václav Brtník.
22. Svatopluk Čech. Napsal dr. Arne Novák.
23. K. V. Rais. Napsal dr. Jan Frič.
24. Josef Svátek. Napsal Ferd. Strejček.
25. F. Palacký. Napsal dr. H. Traub.
26. F. L. Rieger. Napsal dr. H. Traub.
27. Antonín Sova. Napsal prof. Vojt. Zelinka.
28. František Jaromír Rubeš. Napsal Ferd. Strejček.
29. Ignát Herrmann. Napsal Karel Juda.
30. V. Beneš-Třebízský. Napsal Ferd. Strejček.
31. Jan Krejčí Napsal dr R. Kettner.
32. Renata Tyršová. Napsal prof. dr. Čeněk Zíbrt.

Každý svazek za Kč 2·—. Obdržeti lze u všech knihkupců.

NAKLADATEL F. TOPIČ, KNIHKUPEC

V PRAZE, Národní tř. 11.

RENATA TYRŠOVÁ

Napsal Dr. ČENĚK ZÍBRT.

V dojemné vzpomínce na svoji maminku napsala Renata Tyršová v knížce „O matce“ (svazek Českého Čtenáře): „Ze všeho dobrého, co osud mi za sedmdesát let mého života poskytl, ničeho si tak nevážím, jako toho, že jsem vyrostla mezi dvěma ušlechtilými lidmi, kteří si rozuměli, kteří zlozvukem sváru nerušili čistého ovzduší svého domova, a kteří láskou, kterou k sobě lnuli, propletli dny mého dětství.“ Toto ovzduší obráží se v povaze Tyršové, ale dlužno dodati, že to, co na její povaze vytvořila výchova jejího dětství, dovršila pak výchova let zralejšího věku vlivem Dra Miroslava Tyrše.

U Tyršové nejvíce vážíme si jejího nekompromisního nacionalismu a vnitřního demokratismu. Mají své kořeny v letech dětství, jako ohlas příkladu a stálých vlivů, jimiž od šestého svého roku byla vedena vzorným otcem. Její pak zájem o výtvarné projevy v nejširším smyslu slova vznikl pod vlivem Tyršovým a prohloubil se a vytříbil za leta spolupracovnictví s Tyršem, jemuž byla při vědeckých pracech oddanou pomocnicí. Otcovým dědictvím jest organisační nadání, které tolikráte tak úspěšně osvědčila.

Tyto stěžejné vlastnosti povahy a směr duševních citů obrážejí se v celém životním díle Tyršové, ať se projevilo prací péra, neb osobní všestrannou činností v široké veřejnosti.

Výtvarná záliba, vypěstěná Tyršem v soustavné chápání jak historického vývoje umění, tak estetiky umění,

přivedla Tyršovou od širokého zájmu povšechného na pole užší — soudobou českou produkci výtvarnou a brzy nato i na lidové umění československé. Čím dále, tím více soustřeďoval se pak zájem Tyršové k umění lidovému, k čemu zase ji vedla též její láska ke všem rázovitým projevům ryze národního ducha.

Tím, že se vědecky obírala lidovým krojem a vyšíváním, dostala se do styku se školami dívčími, kde osvědčila organisační nadání, po otci zděděné. Působením na poli dívčího školství v oboru ručních prací, rozšířila zase svůj zájem o kroje, takže se soustavně obírala dějinami a hlavně estetikou ženského kroje vůbec.

Demokratism, láska k širokým vrstvám lidovým a liberalismus ve vyšším smyslu slova, vštěpované jí od dětství, a stykem se „Sokolem“ později ještě sesílené, vedly ji jednak na poli osvětovém ku podporování snah po povznesení kulturní úrovně lidových vrstev, (což ve Svazu Osvětovém uplatňovala), jednak ke činnosti spolkové, která nalezla nejširšího výrazu v její veliké, nedoceněné a nezištné práci v Českém Srdci, která arciť vedle lidumilné stránky měla též svůj zvláště vyhraněný ráz národní. — —

Renata Tyršová narodila se dne 31. července 1854 z rodičů Jindřicha a Kateřiny Fügnerových v Praze, v Křemencové ulici v domě, ve kterém nyní jest gymnasium. Jména se jí dostalo dle křestního jména Descartova. Byla jedináčkem svých rodičů. Její zvláštní výchova po přání otcově lišila se od obvyklé výchovy dívek vrstevnic. Do školy vůbec nechodila, a nebyla tedy její výchova mravní rušena rozpory, které tak často porušovaly mysl dětskou, když doma vštěpují jiné názory a ve škole slyší u dětí odchylné. Od čtvrtého roku počala se vedením domácího učitele Josefa Novotného, učiti elementárním naukám a to skoro zároveň německy a česky.

Od roku 1860, kdy uzrál přerod jejího otce k národnímu přesvědčení českému, a kdy její rodiče brzy nato se účastnili českého ruchu národního, veřejného, byla vedena k vlasteneckému cítění. Jsouc stále ve společnosti dospělých, měla dříve, než pravidlem tomu u dětí bývá, účast při snahách a činech, týkajících se národní věci české.

To ovšem se ještě stupňovalo po založení Sokola, jehož starostou stal se otec její Fügner. Jakmile byl zaveden tělocvik pro děti, byla Renata zavedena do cvičení a od té doby nadále žila a rostla se „Sokolem", zajímajíc se o vše, co s ním souviselo. Potom, když s rodiči se přestěhovala do budovy, postavené pro „Sokol" od jejího otce, styk ten se ovšem ještě zmnohonásobil a setrval, jak známo, do poslední chvíle.

Tyršová vypráví ve svých pamětech o svém otci mnoho podrobností, o přerodu, který z Fügnera osvíceného liberála, Pražana německy mluvícího, učinil zaníceného, českého vlastence a „Sokola". Vypráví, jak otec učil se česky, a jak matka, která z domova mluvila hbitě česky, se doučovala způsobnému vyjadřování, neboť v rodině jejího otce, českého sedláka, nebylo českých knih. Také malá Renatka neučila se nadále již německy. V dopisech r. 1860. napomíná Fügner svoji choť, aby, až navštíví Macháčkovu rodinu, (sídlo Macháčkových sousedilo s myslivnou na Králí, kde paní Fügnerová s dceruškou trávily letní měsíce), mluvila po česky.

Fügner živil v bystré hlavičce Renatině živelný odpor, který choval sám k Habsburské dynastii. Byla stále mezi dospělými a záhy si všímala politických rozhovorů při stole mezi otcem a učitelem Novotným, který byl stálým hostem domácím. V dopisech Fügnerových, desíti, jedinácti leté dcerušce, je plno politických narážek. Pes Quick, chytrý buldok, byl Fügne-

rem vycvičen, aby na povel „Such Paümann“ zuřivě štěkal a hrabal nohama, hledal Paümanna (pověstný policejní ředitel pražský).

Mladá Renatka nadále nechtěla již čísti německých knih a seznamovala se vlastní volbou s tím, co tehdy česky vycházelo a co otec její vesměs kupoval a předplácel. Rozešla se (jako její matka) s německými kamarádkami, a seznámila se s dětmi z čelných českých rodin.

Dne 15. listopadu 1865 zemřel Jindřich Fügner. Tato bolestná ztráta byla by na další vývoj mladistvé dívky zajisté měla těžší vliv, kdyby se svojí matkou nebyla ostala ve styku s přáteli otcovými, zejména s Drem Tyršem.

Tyrš převzal nyní duševní vedení mladé Renaty, stal se jejím učitelem; nepřálať si matka i nadále, aby dcera její navštěvovala školu. Tyrš pozoruje směr zálib u žačky, jal se ji hlavně zasvěcovati do kulturní historie a tu zase hlavně v dějiny výtvarného umění.

Ve své stati „Jak pracoval Miroslav Tyrš“ (Osvěta 1917) píše Tyršová, že pokládá za svoji povinnost, zachytiti, co ví o způsobu Tyršovy vědecké práce, a že to je povinností její tím spíše, když toho všeho byla svědkyní a účastnicí. Ačkoli Tyršová ve zmíněné stati vyhýbá se všemu, co by se mohlo vykládati jako vynášení vlastních zásluh, čteme přece mezi řádky mnoho o její účasti při vědeckém díle Tyršově.

Ku podobným pracím byla Tyršová vyzbrojena vedle odborných vědomostí znalostí řečí.

Učila se od dvanáctého roku francouzskému a později anglickému jazyku a u svého učitele Novotného také ruštině. Matka pak vidouc, že výtvarné umění dceru její zvláště zajímá, opatřila jí učitele kreslení, známého malíře Šafařoviče. Roku 1871 podívala se se svojí matkou do ciziny, do Mnichova, kde jim Tyrš byl průvodcem po sbírkách.

O rok později provdala se za Dra Tyrše, dne 28. srpna 1872. S ním zajela na delší pobyt do Drážďan, kdež jeho návodem učila se podrobně studovati díla umělecká; po roce pak jeli do Italie, dávného cíle jejích tužeb. Již před provdáním učelivá žačka (jak vyloženo) pomáhala Tyršovi, shledávajíc material a výpisky, v jeho pracích. Časem vychoval si potom Tyrš v ušlechtilé choti neúnavnou spolupracovnici, která se od něho učila vědeckým methodám práce, které svěřoval pak vyhledávání dokladů z odborných spisů a pod. Proto mohla snadno též připraviti výstavku Tyršovy sbírky, pořádanou Pražským Sokolem v květnu 1885.

Po smrti Tyršově byla od V. Vlčka získána, aby pokračovala v Rozhledech, které Tyrš pro Osvětu psával. Světozor vyžádal si také jejích pravidelných příspěvků. Psala teksty ke všem illustracím, které Světozor od Manesa přinášel, a také delší články, na př.: Čtvrtý stav v umění výtvarném a j. v. Pro Osvětu mimo Rozhledy napsala několik delších článků, z nichž pro důležitost zejména uvádím: O umělecké výchově lidu (1903), Boj za právo národního umění ve Francii (1895), O zachování staré Prahy (1899) atd. Po 4 léta vedla Tyršová též rubriku o výtvarném umění v Nár. Listech, vzdala se však sama této referentské činnosti. (Viz o tom dále.)

Z českých umělců zejména Manes, poutal stále zájem Tyršové. Napsala již za života Tyršova do Osvěty referát o výstavě Manesově u Lehmanna a neustala po smrti Tyršově, shledávajíc material o velkém mistru. Sebrala množství zápisků z paměti od lidí, kteří Manesa znali a spolu s bratry Boh. a Jar. Šimáčky pídila se po všem, co souviselo s Manesovým životním dílem. Světozor přinášel tehdy pravidelně vyobrazení prací Manesových, mnohých dotud neznámých a Tyršová k nim psala rozbory. Když psala tekst k repro-

dukci Magdaleny, vyvolalo to odezvu u dcery Manesovy, jejíž vysoce zajímavý dopis Tyršová, šetříc anonymity, teprv po dlouhých letech uveřejnila loňského roku v časopise „Dílo“.

O Manesovi psala Tyršová též do mého „Českého Lidu“, který tvorbě tohoto, v pravém smyslu slova československého mistra věnoval stále povinnou pozornost. V Osvětě uveřejnila korespondenci Manesovu s paní Wanklovou a napsala článek: Jak se u nás psalo o Manesovi, kdež na základě pracně shledaných zmínek v starších časopisech a týdenících uvedla materiál o tom, jak nedoceněn byl velký náš mistr za svého života.

Mnoho ze svých, po různu snesených dat o Manesovi použila ku poznámkám při vydání sebraných spisů Tyršových, vydávaných její redakcí Sokolem Pražským. První díl byl věnován všemu, co Tyrš psal o Manesovi a Jaroslavu Čermákovi. I při statích o Čermákovi dodala Tyršová pod čarou poznámky, kterými novější doklady jednak doplňují a stvrzují, jednak i opravují, čeho Tyrš při své studii o Čermákovi se dohadoval.

Tyršová seznámila se za života Tyršova se všemi čelnějšími z mladších tehda českých malířů a sochařů. Myslbek, Ženíšek, Chittussi, Aleš a jiní byli jí přátelsky nakloněni. Tyršová rozuměla jejich umění, rozuměla i umění generace následující, a byla často a ráda tlumočnicí jejich prací. Když však moda dne vyzvedla vlivem cizích proudů různé lákavé „ismy“, střídající se jako formy klobouků v krátkých časových mezerách, když každá domnělá „pravda“, vynášená jako pravé nazírání, zastarala ještě dříve, nežli se mohla náležitě vykvasiti, odložila raději referentské péro, neboť si poctivě řekla, že „tomu novému umění nerozumí, že jí ničeho neříká a že proto o něm též nemůže ničeho napsati“.

Spolková a jinaká veřejná činnost Tyršové obrážela se též v jejích pracích literárních.

Od r. 1887, byvši uvedena prof. Koulou a arch. Šímou do Kroužku pro šíření národního vyšívání, přesunula zájem především na umění lidové. Bohatá žeň jejích znaleckých studií jest uložena v několika referátech o výstavách, ve Světozoru, Osvětě i Nár. Listech, ale hlavně v Českém Lidu. Samostatně vydala v Topičově sbírce „Duch a svět" knížku: Lidový kroj v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku, která vyšla již ve dvou vydáních. Spolu s A. Kožmínovou ujala se práce pro knihu Svéráz v zemích československých (Český Denník, Plzeň), pro kterou napsala prvý svazek, ve kterém sebrala zejména mnoho materialu o vývoji zájmu pro projevy lidového nadání u nás. Pro cizinu napsala stať o domáckém průmyslu a lidovém vyšívání v Čechách v anglickém katalogu výstavy v Londýně. Po převratu pak r. 1920 uveřejnila stať o kroji a vyšívání lidu československého v katalogu k výstavě, pořádané v Paříži v Musée des Arts décoratifs.

Není divu, že pro svoje odborné a jedinečné u nás vědomosti byla často Tyršová pozvána ku přednáškám ve spolcích a také k výkladům v odborných kursech. První přednášku veřejnou měla ve Vesně v Brně: Žena v umění výtvarném r. 1888. Na sklonku let osmdesátých přednášela ve spolku učitelek O umělecké výchově ve škole. Pozdější přednášky týkaly se krajkářství (Hradec Králové), Vkusu v zařízení bytu a úpravě kroje a historie kroje (Plzeň, Praha: Uměl.-prům. Museum, Poděbrady, Kouřim). V kursech přednášela učitelkám v Kroměříži o lidovém vyšívání a v Praze o téže látce.

Ještě častěji byla Tyršová volána ku práci při pořádání výstav. Po dvou menších výstavkách lidového vyšívání v Museu Náprstkovu r. 1887 a r. 1888 měla

příležitost osvědčiti se r. 1891 při Jubilejní výstavě v České chalupě, které věnovala po celé týdny každodenní práci při pořádání i uklízení výstavy.

V procítěné vzpomínce „Kroužek České chalupy na výstavě r. 1891" (Český Lid XXV. str. 6 atd.) vylíčila Tyršová činnost a význam naší skupiny, sdružené vedením prof. Kouly, jež na Jubilejní výstavě uspořádala výstavu lidového umění československého. Tyršová účastnila se dále a stejně horlivě dalšího podniku našeho Kroužku, aby v budově Národního musea byly v „České selské síni" uloženy projevy kultury selské, co stav selský, jádro národa, ze sebe vytvořil, vedle kultury církevní, šlechtické a měšťanské. K české síni z popudu prof. Kouly, ředitele tohoto oddělení musejního, připojena byla ještě selská síň moravská, slezská a slovenská. Sbírky tyto byly v novější době jako součást Národního musea přeneseny do Národopisného musea (v Kinského zahradě na Smíchově).

V uvedené vzpomínce pokračuje Tyršová v přirozené souvislosti, jak krátce po zavření bran Jubilejní výstavy byl založen sborník věnovaný studiu lidu československého, „Český Lid", jehož stala se pilnou a hlavní spolupracovnicí. V Českém Lidu uložila základní výsledky svých soustavných studií o lidové kultuře, o lidovém umění, na př. o roztřídění oblastí národopisných (rozlišení rázovitých skupin v oboru výšivek, ornamentiky a součástí krojových podle význačných vlastností typických), kterážto první souborná studie u nás stala se zdrojem všech statí dalších, i tenkráte, když nebývá (místo chvalné a slušné zvyklosti vědecké nebo populární práce) uvedeno od autora, že první zásluha a prvenství náleží Tyršové, kterážto dospěla svými odbornými studiemi v uvedeném článku těch výsledků, jež dnes jsou pokládány za samozřejmý majetek a předpoklad všeobecný. Srv. můj článek v Pamětním spisu, jejž vydává na počest sedmdesátin R. Tyr-

šové, redakcí F. Táborského, Národní rada v Praze, kde snažím se osvětliti význam R. Tyršové na poli národopisu a umění lidového československého. Odkazuje na tento článek, ukracuji tuto podrobností. O stycích literárních a přátelských Tyršové s podepsaným, zejména pokud se týče spolupracovnictví Českého Lidu, viz moji stať obšírnou v Ženských Listech r. 1914, s doklady, vybranými ze vzájemné naší korespondence.

Tyršová nabyla zejména vedením prof. Kouly, značné zručnosti ve „výstavní technice". Tato překvapující, osvědčená zručnost, jakož i příslovečná svědomitost, s kterou se vždy ujala práce uložené, přispívala vždy ke zdaru a vzhledu výstav, při nichž byla účastna. Byly mezi nimi také četné representativní výstavy v cizině. Tak pořádala spolu s prof. Koulou a Fantou výstavu krojů a výšivek pro Petrohrad i pro Paříž. Roku 1915 horlivě pracovala pro výstavu krojů a užitého umění lidového („Výstava svérázu") v Obecním domě pražském. Výstava se svým výlučně národním rázem, vyznávajícím československého ducha, měla za Světové války demonstrační ráz, který české obecenstvo nadšeně kvitovalo hojnou návštěvou. Výstavu lidových výšivek a textilního lidového průmyslu pro Londýn (Earls Court), vypravila v konečném výběru skoro sama a rovněž v roce 1920 byla jednou z hlavních spolupracovnic na výstavě Lidového umění a krojů v Paříži, uspořádané na popud generála Pellé. Také na výstavě Staré Prahy r. 1917 byla účastna, majíc na starosti oddělení krojů a drobného umění.

Činnost v Kroužku pro šíření národního vyšívání, v kterém byly zastoupeny též četné učitelky ručních prací, přivedla Tyršovou do styku s dívčím školstvím. Byla vyzvána Městskou radou v Praze, aby se ujala práce v Dozorčím komitétu dam při Městské pokračo-

vací škole průmyslové. Zvolena po pí. Riegrové dozorkyní při Městské vyšší dívčí škole, ujala se při organisaci Pokračovací školy v Průmyslovou na dva roky prozatímně ředitelství na této škole. Tím se zapracovala do záležitostí školských tak, že nadále své dozorčí funkce mohla konati velice důkladně. Srostla brzy se školami praktického a výtvarného směru. Uvolila se též r. 1906 přijmouti úřad inspektorky při všech školách toho směru v zemích českých, jakož i v jihoslovanských školách v Gorici, Lublani a Splitu. Během války se Tyršová úřadu, který vyžadoval styků s centrálními orgány vídeňskými, vzdala. Jako inspektorka získala si sympathií jak učitelstva škol, tak i ředitelstev, což bylo zřejmo z projevů pocty a vděků, kterých se jí dostalo v roce 1914 u příležitosti jejích šedesátých narozenin. Její činnost pro školy obce pražské byla uznána Městskou radou v Praze při téže příležitosti udělením zlaté, záslužné medaile a objednáním její podobizny u M. Švabinského pro zasedací síň Staroměstské radnice.

Přičinila se neúnavná pracovnice při organisaci těchto škol hlavně o pozvednutí úrovně vkusu ve všech oborech ručních prací a snažila se s výsledkem po křížení a oživení lidových vzorů a lidových technik ve vyšívání a krajkářství. Pro školy ty napsala též učebnici: Nauku o kroji, která vyšla v osvobozené vlasti již ve druhém vydání. Organisovala také při Pražské škole ve velkém měřítku lidové kursy večerní a nedělní. Za války s kruhem mladých učitelek zařídila odpolední kursy, vyhledávané hlavně od služebných děvčat. Počet účastnic těchto kursů vzrůstal do mnoha set a Tyršová měla upřímné potěšení z horlivosti účastnic a z prospěchu, který si z kursů odnášely do života.

Působíc na dívčích školách, kladla Tyršová značný důraz na výchovu vkusu. Úroveň ručních prací se

pod jejím vlivem značně pozvedla. Od sklonku let osmdesátých snažila se o to, aby učitelky ručních prací a kreslení poznaly základy ornamentiky lidového vyšívání československého, aby se učily rozeznávati jednotlivé typy jeho podle obvodů, aby pochopily souvislost kresby, barvy a komposice výšivky. Stejně potom se snažila, aby se ve školách oživily tradiční způsoby práce, v čemž zejména vyšívací oddělení Městské průmyslové školy se vyznamenávalo.

Rovněž lidové krajkářství docházelo zasloužené pozornosti Tyršové. V pražské škole získána pro ně výborná učitelka Marie Smolková. S jihočeským pracovníkem Dr. Sedlákem pokoušela se Tyršová o povznesení krajkářství jako domácího průmyslu. Pozvala několik děvčat z krajkářských okrsků do Prahy, kde pod vedením Smolkové se zdokonalovala a pro zachování starých domácích technik byla získána.

Kursy, ve kterých Tyršová učitelkám přednášela o lidovém vyšívání, byly doplňkem toho, co ve školách prakticky bylo prováděno. Také učitelky kreslení přizpůsobily se nabádáním Tyršové ke snaze křísiti lidovou ornamentiku a položiti ji za základ vyučování při kreslení na dívčích školách.

Práce ve školních výborech nezůstala jediným oborem horlivé, promyšlené činnosti Tyršové. Jejího spolupracovnictví uměly si získati též jiné komitéty a spolky. Tak postupně se ujala práce ve sboru paní, které pečovaly o stravování chudé školní mládeže, kdež setrvala až do jeho rozchodu, Dámského odboru Ústř. Matice školské, (kdež však mohla jen krátce setrvati pro jinaké zaměstnání, ač byla první jeho jednatelkou). Byla několik let členem výboru Zemské komise pro péči o dítě. Vystoupila odtud za války, aby nemusila být účastna všelijakých nakázaných loyalních projevů. Stála při založení Svazu Osvětového a setrvala v jeho výboru (od několika let jako místopředsed-

kyně) až do dneška, jsouc zprvu hlavně činna v odboru výtvarném a při organisování lidových Besed. Od převratu je Tyršová též členem předsednictva Národní Rady československé a Pomocného výboru legionářského.

V dějinách Náprstkova musea zapsáno bude vždy jméno R. Tyršové písmem zlatým. Náležela od let osmdesátých do kruhu přátel domu Náprstkova. O těchto stycích psala v posmrtné vzpomínce o Josefě Náprstkové (Osvěta 1907), jednak v knížečce o Vojtovi Náprstkovi v této sbírce „České hlavy".

Tyršová navštěvovala pilně a pravidelně knihovnu Náprstkova musea, ve které nalézala mnoho látky ke svým pracím, o které se V. Náprstek živě zajímal, projevuje vždy potěšení, když některý pracovník nalezl v jeho knihovně to, čeho si přál nalézti. Nescházela nikdy na novoročních dýcháncích, při kterých se scházela tehdy celá literární, umělecká a jinak veřejně působící Praha. Navázala tam styky s Juliem Zeyerem, s kterým brzy nato též v Paříži se shledala, s bratry Durdíky, s Marií Červinkovou, bývalou kamarádkou z dětství, se sochařem Amortem, manželi Maudrovými, Ed. Jelínkem, J. Kořenským, S. Vrázem, když náhoda ho právě do Prahy zavedla, a s mnohými jinými. S paní Náprstkovou sblížilo ji lidové umění nejdříve při výstavách, které s Kroužkem pro šíření národního vyšívání dvakráte pořádala v nových sálech musejních. Stýkala se pak s ní v Průmyslové škole pokračovací a při různých podnicích pražských paní, k nimž paní Náprstková obyčejně dávala podnět. Paní Náprstková poznala R. Tyršovou jako nenáročnou, ideální, vytrvalou pracovnici, která s příkladnou dochvilností vykonala, co považovala za svoji povinnost.

Vojta Náprstek zařadil Tyršovou mezi osobnosti, které si přál míti v kuratoriu, jemuž bude po jeho smrti svěřena správa Náprstkova musea. Tyršová se-

trvala v této zodpovědné hodnosti od smrti Náprstkovy r. 1894, snažíc se vždy spojiti povinný ohled k intencím zakladatelů musea s nutnými požadavky obecného prospěchu a nezbytného pokroku.

Za Světové války stranila se Tyršová, pokud možno, veřejné činnosti, která by ji byla mohla přivésti do sporu s jejím národním cítěním a slovanským přesvědčením. Rok před vypuknutím války řídila ještě spolu s jinými dámami opatřování prádla a obvazů pro raněné Srby. Pokusila se r. 1915, majíc ještě titul „zemské inspektorky", dostati se do Švýcar s doporučením ministerstva veřejných prací za (předstíraným) účelem studia domácího průmyslu vyšívacího, s tím úmyslem, aby podle možnosti odboji našemu něčím za hranicemi posloužila, ale rakouská vláda odepřela jí pasu.

Na podzim r. 1917 stala se členem sboru, který založil České Srdce, pomocný výbor národní. Českému Srdci věnovala se skoro výhradně první dva roky trvání, které byly nejrušnějšími. Pracovala neúnavně v Ústředí, v Krbech, po převratu při funkci nádražní, při hostění vracejících se legionářů, při starostech se slovenskými uprchlíky r. 1919. Za dob uklidnění věnuje i dále všecky síly neúnavně pracem Českého Srdce, při studentské jídelně Českého Srdce, při školních výpravách ze smíšeného území Čsl. republiky, při ferialní péči o děti z našeho pohraničí i zahraničí. Pro České Srdce pracovala i pérem četnými propagačními články v denních listech i Památníku Českého Srdce, kladouc vždy důraz na význam ryze národní této práce pro českou mládež zde konané. V uvedeném Památníku vylíčila Tyršová pravou podstatu velkého národního díla, které České Srdce podniklo za dob nejhorších. Svůj vlastní podíl při tomto záslužném, lidumilném a vlasteneckém díle Tyršová ovšem skromně zamlčuje, ale ti, kteří s ní pracovali,

to dovedli oceniti. Tyršová stala se podstatnou duší družiny Českého Srdce, bez níž nelze si představiti skvělé výsledky práce namáhavé, nezištné, jichž České Srdce bez vířivého bubnu ohlušující a protivné reklamy si získalo o českou mládež pod praporem národním, domácím. Za všecko poctivé přičinění neměla tu Tyršová ani zisk ani slávu!

Znala z dlouholeté zkušenosti, co bylo u nás vykonáno ze soukromého počinu za skrovného nákladu na poli sociální péče o dítě, jakož i na poli praktické lidovýchovy, kteréž založením večerních a nedělních kursů sama přímo byla účastna. Znala velké dílo Záštity, kterou založila Marie Červinková a v jejíž výboru Tyršová též po několik let působila. Věděla, co velkého a záslužného učinila jen a jen svépomocí Českého Srdce. Těžce tedy nesla přezírání té nadšené, národní práce u činitelů, kteří ze zámořské ciziny donesli domnělé nové vymoženosti a poznatky sociální a lidovýchovné, co zatím u nás dávno všecko se to dělo, jen že v duchu, vhodně přizpůsobeném českým poměrům. Proto při různých příležitostech snažila se připomenouti mladším životní práci našich žen. Je Tyršová o tom pevně přesvědčena (jak v Památníku uvedeném dovozuje), že i na poli sociální péče nejzdárněji se daří té práci, která napřed navazuje na domácí tradice a hotové již zkušenosti, doma nastřádané, i když se potom neuzavírá nikterak pokroku, též v cizině pozorovanému. — —

Do tělocvičny byla Renata uvedena jako děvčátko, hned jak Sokolu se dostalo svolení, aby ve svých místnostech pořádal cvičení pro děvčata a hochy. Cvičila pak nepřetržitě až do svého provdání, po založení Tělocvičného spolku paní a dívek, jako cvičitelka. Za života svého otce sdílela se živým zájmem všechno, co se týkalo Sokola. Často účastnila se prvních vlasteneckých výletů Sokola pražského, o výletu

na Závist přednesla k Sokolům veršované přípitky a nebylo čelnějšího Sokola, který by Renatku Fügnerovu nebyl znal. Sňatkem s Tyršem sblížila se ovšem ještě úžeji s myšlenkou sokolskou, i po jeho smrti sdílela se Sokolem v živém zájmu všechny slavné i trudné chvíle... Do mojí knihy: „Jak se kdy v Čechách tancovalo“ (v Praze 1895) napsala Tyršová roztomilý obrázek prvních „Šibřinek“ Sokola Pražského, 25. února 1865, kde vykládá, že název vynašel Dr. Tyrš v Jungmannově Slovníku a jak první Šibřinky i pozdější, vedením starosty Fügnera, měly ráz domácí české slavnosti s pestrou směsí návštěvníků ze všech vrstev a se čtveračivou náladou.

V nejedné publikaci sokolské nalezneme literární příspěvek od Tyršové, ponejvíce zajímavé a dojímavé články vzpomínkové. Nejednou promluvila též Tyršová k Sokolstvu při slavnostních příležitostech i v užším kruhu. V Tyršově škole loňské promluvila o Tyršových cestách.

Pro pražskou Jednotu sokolskou ujala se, byvši vyzvána, úpravy spisů Tyršových, jednajících o výtvarném umění, jichž vyšly již dva svazky. Opatruje v pracovně Tyršově, která je vlastně malým museem „Sokola“, nejen celý odkaz Tyršův v rukopisech, sbírkách učebných a v knihovně, ale též mnohé památky sokolské a všechny osobní památky na svého otce a jeho rodinu.

Sokolská tradice, opírající se o pietní uznávání významu a zásluh obou zakladatelů Sokola (otce i chotě), přenášela vděčně na nositelku jmen Fügner-Tyrš svoji upřímnou příchylnost. Příchylnost ta byla Tyršové zvláště prokazována a dosvědčována, při sedmdesátých narozeninách i tím, že všecky jednoty sokolské seznamovaly bratry, sestry a dorost s jejím životním dílem a že Česká Obec Sokolská objednala u Jakuba Obrov-

ského její podobiznu, a že jí byla udělena čestná plaketa.

V posledních letech věnuje se Tyršová soustavně pamětem o svém otci a o svém choti. Napsala do Osvěty článek o způsobu práce Tyršovy, pro sbírku „Z malých začátků", redigovanou od M. Gebauerové, napsala životopisný náčrtek o Jindřichu Fügnerovi. Loňského roku vyšla v Českém Čtenáři vzpomínková kniha o jejím otci. V prvním dílu, který dovedla až do r. 1862, Tyršová předem líčí rodinu Fügnerovu. Pak kreslí vývoj jinošství svého otce a rozvoj jeho ve věku mužném, zachycujíc nitky všech vlivů, které na něho působily. Osobní osudy Fügnerovy a jeho život rodinný dokládá četnými ukázkami z dopisů a různých dokumentů. Poutavě líčí tu příčiny a podmínky, z nichž vyšel přerod Fügnerův k vlasteneckému vědomí. V posledních kapitolách líčí obrázky z oněch krásných let zázračného vzmachu českého národního života, po roce 1860 bezprostředně následujících. O druhém svazku těchto pamětí Tyršová (jak slibem naznačila) pilně pracuje. — —

*

Dodatek. Přítel můj, p. ředitel Jan Emler, vyzval mne, abych do této sbírky napsal stať o Renatě Tyršové. Vymezené místo nedovolilo, abych se mohl rozepsati tak, jak bych si přál. Pokusil jsem se tedy v rámci sešitu sbírky „České hlavy" sestaviti stručný, ale věrný a pravdivý obrázek života, všestranné činnosti a posud nedoceněného významu idealní paní, vzorné ženy české. Snažil jsem se, aby věcný ráz této stati nebyl porušen bezděčnými projevy přátelské úcty osobní a upřímné oddanosti, jež mne poutají k ušlechtilé, jemnocitné, úctyhodné spolupracovnici „Českého Lidu", v oboru, jemuž jsem svou životní činnost vědeckou zasvětil.